

The Gleaner

Vol 10 (1973)

Οι μνείες του Σολωμού και του Ρήγα στο «Journal» του Villeneuve

Λουκία Δρούλια

doi: [10.12681/er.9607](https://doi.org/10.12681/er.9607)

Copyright © 2016, Λουκία Δρούλια

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Δρούλια Λ. (2016). Οι μνείες του Σολωμού και του Ρήγα στο «Journal» του Villeneuve. *The Gleaner*, 10, 208–209. <https://doi.org/10.12681/er.9607>

ΠΑΡΑΣΧΟΛΗΜΑΤΑ

ΟΙ ΜΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΣΤΟ «JOURNAL» ΤΟΥ VILLENEUVE

Ὁ Eugène de Villeneuve στὸ ἔργο του *Journal fait en Grèce en 1825 et 1826* (Βρυξέλλες 1827) δημοσιεύει σὲ γαλλικὴ πεζὴ μετάφραση 16 στροφές ἀπὸ τὸν Ὕμνο τοῦ Σολωμοῦ, ὅπως ἄλλωστε τὸ σημειώνει καὶ ὁ Λ. Ζώης στὴν Ἰόνιο Ἀνθολογία (ἔτος 10ο, Μάιος 1936, σ. 11). «Ὅσο γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Σολωμό, ὁ Villeneuve πληροφορεῖ σὲ ὑποσημείωση τοὺς ἀναγνώστες του ὅτι «M. Salomos est un jeune poète grec qui donne les plus belles espérances. Il a fait un poème plein de chaleur sur la prise de Tripolitza».

Ὡστόσο, ἂν καὶ ὁ Villeneuve παραθέτει στροφές τοῦ Ὕμνου παρμένες ἀπὸ τὴν γαλλικὴ μετάφραση τοῦ Stanislas Julien, ποὺ δημοσιεύτηκε καὶ στὰ *Chansons populaires* (1824 - 5) τοῦ Fauriel, δὲν φαίνεται νὰ ἦταν τὸ βιβλίο αὐτὸ πηγὴ του. Ὁρισμένα στοιχεῖα, ὅπως θὰ δοῦμε, μᾶς πείθουν ὅτι ἀντλήσε τὰ ποιητικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου Νερουλοῦ, *Cours de littérature grecque moderne* ποὺ κυκλοφόρησε στὴ Γενεύη τὴν ἴδια χρονιά μὲ τὸ διῶ του, στὰ 1827.

Καὶ πρῶτα ἄς σημειωθῇ ὅτι τὰ 16 τετράστιχα τοῦ Ὕμνου ποὺ περιλαμβάνει (ἀρ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 14, 15, 16, 31, 32, 33, 34, 74) εἶναι ἀκριβῶς ἑκένα ποὺ εἶχε ἐντάξει καὶ ὁ Νερουλὸς στὸ βιβλίο του, δηλώνοντας ὅτι τὰ πῆρε ἀπὸ τὴν μετάφραση τοῦ St. Julien. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Νερουλὸς παραθέτει στὴ συνέχεια τὶς στροφές τὶς σχετικὲς μὲ τὴν μάχη τῆς Τριπολιτσᾶς, ὁ Villeneuve ἀρκεῖται νὰ δηλώσῃ ὅτι ὁ Σολωμὸς ἔκανε ἓνα ποίημα «plein de chaleur» — χρησιμοποιοῖ ἐδῶ τὴν διαῖκφραση τοῦ Νερουλοῦ (βλ. *Cours...*, σ. 156) — γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Τριπολιτσᾶς.

Ἄλλα στοιχεῖα ποὺ ἐνισχύουν τὴν παραπάνω ἄποψη εἶναι ὅσα προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐξέταση τὴν σχετικὴ μὲ τὰ τραγούδια τοῦ Ρήγα ποὺ ἔχουν περάσει ἐπίσης στὸ *Journal* τοῦ Villeneuve. Γιατὶ τὸ γαλλικὸ κείμενο τοῦ Θουρίου τὸ ἀναημοσιευμένο ἐκεῖ (σ. 251 - 3) εἶναι παρμένο ὄχι ἀπὸ τὴν συλλογὴ Fauriel, ἀλλ' ἀπὸ τὸ *Cours de littérature grecque moderne*. Τοῦτο γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὴ παραβολὴ μὲ τὴν μετάφραση, τὴν ὁποία εἶχε κάνει, καθὼς τὸ ὁμολογεῖ, ὁ ἴδιος Νερουλὸς (βλ. σ. 146).

Ὅσο γιὰ τὴν «ἐλληνικὴ μασσαλιώτιδα» — «imitation de la Marseillais», τὴν χαρακτηρίζει ὁ Villeneuve χρησιμοποιοῦντας καὶ ἐδῶ τὴν ἔκφραση τοῦ Νερουλοῦ — θὰ πρέπει καὶ πάλι νὰ τὴν εἶχε ἀντιγράψῃ ἀπὸ τὸν φαναριώτη συγγραφέα (βλ. σελ. 423), ἀφοῦ ἄλλωστε δὲν εἶχε ἐνταχθῆ καθόλου στὴ Συλλογὴ Fauriel. Μταφράζοντας τὸ νόημα περίπου τῶν δύο πρώτων στροφῶν, ὅπως σημειώνει, ὁ Νερουλὸς ἀσφαλῶς θὰ ἔκανε τὴν μετάφραση ἀπὸ μνήμης. Γιατὶ τὸ τραγούδι αὐτὸ τὸ εἶχε

ἀκούσει, ὅταν ἀκόμα ζοῦσε στήν Πόλη. Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τοῦ χρόνου φαίνεται ὅτι τὸ εἶχε κάπως λησμονήσει : οὔτε κατὰ λέξιν μποροῦσε νὰ τὸ ἀποδώσῃ, οὔτε καὶ ὀλόκληρο. Τὴν μετάφραση, λοιπόν, αὐτῶν τῶν δύο στροφῶν ἐντάσσει καὶ ὁ Villeneuve στὸ βιβλίον του, ἐπιφέροντας μόνον ἐλάχιστες ἀλλαγές (σὲ τρία σημεῖα) στὴ διατύπωση, ἴσως γιὰ νὰ βελτιώσῃ τὸ γαλλικὸ κείμενον.

Παραμένει ὡστόσο ἓνα πρόβλημα : ἀφοῦ τὰ δύο προαναφερόμενα βιβλία ἐκδόθησαν τὴν ἴδια χρονιά, πῶς ἦταν δυνατὸν τὸ ἓνα ν' ἀποτελέσῃ πηγὴ τοῦ ἄλλου ;

Κρίνοντας ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ J. Humbert, χρονολογημένο στίς 20 Δεκεμβρίου 1826, θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Νερουλοῦ κυκλοφόρησε στὴν ἀρχὴ τοῦ 1827, καὶ ἀκόμα, ὅτι ὁ Villeneuve ἐντάσσοντας τὰ ποιητικὰ κείμενα στὸ τέλος τοῦ *Journal* τοῦ ὕστερ' ἀπὸ τὰ «δικαιολογητικὰ ἔγγραφα» θὰ εἶχε ὀλοτὸν καιρὸ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν πρώτη ἐκδοσὴ τοῦ *Cours de littérature grecque moderne*.

Λουκία Δρούλια

Η «ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ» ΤΟΥ ΔΑΝΙΗΛ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ (1801)

Ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Γκίνη-Μέξια, περιλαμβάνει τὸ ὑπ' ἀριθ. *62 λῆμμα, μὲ τὴν ὑποσημείωση: *Eis don, αντίτυπον κολοβὸν ἐν Μ[ονῆ] Π[αντοκράτορος] Ἀ[θῶς] καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐπομένως ἡ ἀναγραφὴ εἶναι λειψὴ καὶ δὲν εἶναι γνωστὸ βιβλιογραφικῶς ἄλλο ἀντίτυπο, ὅσο τοῦλάχιστον ξέρω.*

Τὸ καλοκαῖρι, πού βρέθηκα γιὰ λίγο στὴ Ζάκυνθο, ἀδελφικὸς φίλος μου προσέφερε ἓνα παλιὸ βιβλίον. Ἔκανα, λοιπόν, τὴν ἴδια, σχεδὸν μηχανικῆ, πιά κίνηση, ἐρευνώντας στὴ βιβλιογραφία, γιὰ νὰ δῶ ἂν εἶναι καταγεγραμμένο. Μπορῶ, ἔτσι, νὰ δώσω ἐδῶ πλήρη ἀναγραφὴ. Ἐπαναλαμβάνω τὸν σωστὸ καὶ ἐν Γ.Μ. τίτλο, ἐκτὸς ἀπ' τὴν θεληματικὴν παράλειψιν τῶν βιβλιογραφικῶν σχολίων.

*62. *Ἐύχρηστοτέρα Ὁρθόδοξος Ὁμολογία κατ' ἐπιτομὴν καὶ κατ' ἐρωταπόκρισιν, Ἀνθολογηθεῖσα ἐκ τῆς κατὰ πλάτος Ὁρθόδοξου ὁμολογίας, μεθ' ἣν κεῖνται Ἀπορεῖαι τε καὶ λύσεις γραφικαὶ πάνυ χρήσιμοι καὶ τινες πρὸς τὸ τέλος τεχνολογίαι, συναρροισθεῖσαι πόνῳ καὶ ζήλῳ τοῦ ὀσιωτάτου Κυρίου Δανιὴλ Πελοποννησίου (sic) Χάριν τῶν πρωτοπείρων μαθητῶν. Θεωρηθεῖσα δὲ παρὰ τοῦ ἐλλογιμοτάτου κυρίου Ἱεροθέου τοῦ ἐκ Σμύρνης. Νῦν δὲ τύποις ἐκδοθεῖσα ἰδίῳ ἀναλώμασι τοῦ ἀπανθιστοῦ. ραα'. Ἐνετίησι 1801. Παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίου τῷ ἐξ Ἱωαννίνων. Con licenze de' Superiori.*

Εἰς 12ον (19 ἐκ.), σελ. 3 - 158. Βιβλιοθήκη Π.Φ.Χ.

Τὰ μέρη τοῦ βιβλίου εἶναι τὰ ἐξῆς :

Πρόλογος πρὸς τοὺς φιλευσεβεῖς ἀναγνώστας, ἐν ᾧ δηλοῦται τὸ κινήσαν αἴτιον εἰς συλλογὴν τῆς Ὁρθόδοξου ταύτης ὁμολογίας, ἅμα δὲ καὶ ἡ περιληψὴ τῶν ἐμπεριεχομένων [ὑπογρ:] 'αψ'ς' Αὐγούστου μ' ἐν Σμύρνη. Ὁ ἐν ὑποδιακόνῳ ἐλάχιστος. Δανιὴλ, σελ. 3 - 6.

Ἱερόθεος ἱεροδιάκονος τῷ ὀσιωλογιωτάτῳ (sic) ἐν ὑποδιακόνῳ Κυρίῳ Δανιὴλ τῷ Πελοποννησίῳ χαίρειν [Πρόκειται γιὰ ἐπιστολὴν τοῦ Ἱεροθέου, μὲ τὴν